

primavera 2023

«I ara, dona'm les paraules». Deu anys de l'editorial Periscopi

Aniol Rafel

«I ara, dona'm les paraules.» Així comença *Memòria del buit*, de Marcello Fois, en traducció d'Anna Casassas, i em sembla que és la millor manera de començar aquest article.

Edicions del Periscopi acaba de celebrar els primers deu anys d'existència, i enfila la segona dècada havent arribat a la xifra rodona de cent títols publicats. L'equip editorial de Periscopi publiquem llibres perquè és la nostra manera de ser al món, de relacionar-nos-hi, per donar espai i veus a mirades que ens obren noves perspectives, que, al cap i a la fi, ens donen les eines necessàries per habitar el món d'una manera més conscient. Almenys aquesta és la intenció amb la qual fem la nostra feina. Ens apassiona, ens il·lusiona, ens mou i ens transforma. I sí, som molt afortunats. Perquè malgrat les dificultats, els moments complicats, les decepcions, malgrat que no sempre tot va com voldríem, ens llevem cada matí per dedicar-nos a una feina que ens fa l'efecte que té sentit, que val la pena fer.

Periscopi va començar en una taula d'un coworking. Hi havia una prestatgeria, i teníem un portàtil i una impressora petita. Una taula i una cadira. I, és clar, teníem moltes ganes de poder fer arribar als lectors literatura en català, amb una aposta que consistia a incorporar noms d'arreu del món que aportessin atreviment, modernitat, elegància i novetat. Volíem oferir una experiència lectora gratificant i plena en la nostra llengua des del respecte a un ofici, el d'editar llibres, que pensem que cal reivindicar. Hem cregut sempre en el valor del llibre com a eina que ajuda a transformar la societat, i hem cregut des del principi en la intel·ligència dels lectors. Per guanyar-nos-els, per guanyar-nos-en la confiança, havíem d'oferir un catàleg coherent, acurat, que partís del nostre amor a la literatura, de la qual tenim la certesa que mereix arribar al màxim nombre de persones.

Sabem que les taules de les llibreries solen ser plenes de títols de tota mena i que no és gens fàcil aconseguir-hi un espai. Ho sabíem fa deu anys i ho sabem ara. És per això que, aprofitant l'ocasió que ens ofereix el desè aniversari, ens hem permès fer una breu pausa i mirar enrere.

Un dels motius fundacionals de l'editorial era cobrir un buit: volíem fer arribar al lector literari en català una mena de literatura que no circulava a casa nostra. Un exemple paradigmàtic era l'obra de l'autor nord-americà David Foster Wallace. Era tan evident que fins i tot l'enyorat Vicenç Pagès, a la seva novel·la *Els jugadors de whist*, publicada l'any 2009, posava en boca d'una de les protagonistes la queixa de no trobar ni una sola pàgina de Foster Wallace en català. Avui el lector en català ja pot trobar a Periscopi *L'escombra del sistema*, *L'aigua és això*, *Antologia de contes* i *He ballat (breument) la conga*, tots amb traducció de Ferran Ràfols Gesa. En les converses inicials amb el traductor, ens va fer saber que diversos editors li havien comentat que en algun moment o altre havien considerat la possibilitat de publicar Foster Wallace en català, però que per diversos motius no s'hi havien acabat de decidir. El temps i, sobretot, els lectors, han demostrat que publicar-lo va

ser una decisió encertada.

D'aleshores ençà, hem anat incorporant al catàleg altres autors que comparteixen l'atreviment, l'elegància, la modernitat. Sovint no són els més evidents, sinó aquells que ens han ajudat a entendre el món que ens envolta des d'altres perspectives: estètiques, filosòfiques, morals, socials. És el cas de Colson Whitehead, de qui vam publicar *El ferrocarril subterrani* (amb traducció d'Albert Torrescasana) l'any 2017, just abans que es convertís en un fenomen i amb aquesta obra guanyés alhora els premis Pulitzer i National Book Award, proesa que fins aleshores només havien aconseguit William Faulkner, John Updike i Annie Proulx. L'any 2020, publicant *Els nois de la Nickel* (amb traducció de Laia Font), ho va acabar de reblar i va situar l'autor a l'elit literària contemporània: es va convertir tot just en el quart autor a aconseguir dos premis Pulitzer, un èxit que abans d'ell només havien aconseguit Booth Tarkington, William Faulkner i John Updike.

Segurament, un dels primers grans èxits de l'editorial va ser *Ànima*, de Wajdi Mouawad, amb traducció d'Anna Casassas. L'autor d'origen libanès encaixa a la perfecció amb el perfil de l'editorial, i l'entusiasme que va despertar *Ànima* ens va situar en una dimensió nova, i encara més quan el llibre va ser guardonat amb el premi Llibreter, el primer dels sis que han obtingut obres publicades per Periscopi. En l'apartat d'Altres Literatures, la categoria que el Gremi de Llibreters destina a les obres traduïdes, l'acompanyen com a títols de Periscopi guardonats *Teoria general de l'oblit*, de l'angoleny José Eduardo Agualusa, amb traducció de Pere Comellas; i *Els grans optimistes*, de Rebecca Makkai, amb traducció de Marc Rubió.

A poc a poc, Periscopi ha sabut arribar cada vegada a més lectors, en part gràcies a la incorporació de propostes que combinen la bona literatura amb la capacitat de connectar amb un públic ampli. És el cas de Sally Rooney (*Gent normal*, amb traducció d'Ernest Riera, i *On ets món bonic*, amb traducció d'Octavi Gil), de Jeanette Winterson (*Per què ser feliç quan podries ser normal?*, amb traducció de Dolors Udina) o de *Gabrielle Zevin* (traducció d'Ernest Riera). Però també de propostes menys convencionals, com *No diguis res* i *L'imperi del dolor*, de Patrick Radden Keefe (amb traducció de Ricard Gil). Més enllà de les xifres de vendes, però, tenir al catàleg autors com Burhan Sönmez, Hernán Díaz, Mia Couto o Christian Guay-Poliquin és un somni que deu anys enrere no hauríem gosat imaginar.

Elegància i atreviment són també dos dels adjectius que encaixen a la perfecció amb l'obra d'Eider Rodriguez (*Un cor massa gran*, *Materials de construcció*, amb traducció de Pau Joan Hernández). Traduir de llengües com l'eusquera o del gal·lès, com en el cas de Manon Steffan Ros (*El Llibre Blau de Nebo*, amb traducció d'Emyr Gruffydd i Miquel Saumell) ens permet obrir la mirada i copsar la diversitat de maneres d'entendre el món.

Encara des d'aquesta talaia privilegiada que és el pas del temps, ens adonem que una de les claus de l'èxit de l'editorial ha estat, sens dubte, la complicitat amb els llibreters, que són una baula clau i imprescindible. Sense, fenòmens que han anat creixent gràcies al boca-orella, com les novel·les de Kent Haruf (*Cançó de la plana*, *Capvespre*, *Benedicció*, *El vincle més fort*, totes amb traducció de Marta Pera) o el sorprenent *Jo, que no he conegut els homes*, de Jacqueline Harpman (amb traducció d'Anna Casassas), per dir-ne alguns exemples, no haurien estat possibles.

Un exercici que de vegades fem és el de posar sobre el mapa el catàleg de l'editorial, i avui hi trobem autors de països com Moçambic, Angola, Algèria, Turquia, Romania, Hongria, Corea del Nord, França, Itàlia, Portugal, Alemanya, el Líban, Anglaterra, Gal·les, el Quebec, el País Basc, Bòsnia, Nigèria, el Pakistan, Bèlgica, Eslovènia, Rússia, els Estats Units, el Brasil, Irlanda i Catalunya. La mirada de cadascun d'aquests autors sobre el món i la realitat que ens envolta ens ha ajudat a entendre la complexitat de la societat en la qual vivim, les diferents tradicions que ens expliquen i ens interpel·len. I sempre a partir de propostes literàries que proporcionen satisfacció als lectors. Per això, vam voler incloure des del principi una proposta gràfica atrevida, alhora que moderna i elegant: la franja vertical característica dels títols de Periscopi s'ha convertit en signe d'identitat de l'editorial, i ens ha permès ser recognoscibles.

Les propostes de vegades també han estat d'anada i tornada: alguns dels autors originals publicats a Periscopi han estat traduïts a altres llengües. Els casos de Lana Bastašić (traduïda a catorze llengües), de Marta Orriols (a tretze), Joan Benesiu (a tres), o Glòria de Castro, Roger Vinton i Borja Bagunyà, traduïts al castellà. Tots han ofert als lectors d'altres llengües una mirada pròpia, arrelada i necessària.

El trajecte ha convertit un projecte engrescador en una realitat consolidada, i hem pogut constatar que l'aposta per noms imprescindibles de la literatura universal, girats excel·lentment pels traductors amb qui col·laborem, i també per un ventall d'autors catalans de primer nivell, ha estat recompensada, i que els títols publicats han anat rebent reconeixements i han anat arribant cada cop a més lectors, la qual cosa ens satisfà i ens enorgulleix.

Amb la felicitat coincidència dels deu anys i el centenar de títols publicats, podem veure que amb el temps hem fet propostes diverses, però sempre amb la voluntat de publicar més enllà del que és evident, i, per tant, ens hem permès anar més enllà i jugar a eixamplar els marges.

El sector del llibre és un sector bonic, estrany, meravellosament increïble. Poblada de personatges de tota mena: llibreters, agents literaris, distribuïdors, impressors, bibliotecaris, periodistes, lectors, becaris, correctors, maquetistes, il·lustradors, dissenyadors, caps de premsa, traductors. Autors. Editors grans, editors mitjans, editors petits, editors amics. Transportistes, missatgers, personal de l'oficina de Correus. Amb tots hem fet camí.

També és veritat, però, que ens ha costat Déu i ajuda arribar fins aquí, i si hi som, si hem arribat on hem arribat, és perquè hi ha unes quantes persones que ho han fet possible: les persones que formen o han format part de l'editorial. Amb el seu talent, feina i esforç han fet que el projecte hagi tirat endavant, que els lectors hagin pogut trobar en llibreries el centenar de títols publicats, editats amb cura i passió i acompanyats de la millor manera possible, i han fet que els llibres publicats compleixin la seva funció etimològica de fer públic, de portar a coneixement de tothom, de difondre entre el públic.